

УДК 339.92

Лещук В. П., д.е.н., професор

Луцька філія Тернопільського національного економічного
університету

Полінкевич О. М., д.е.н., професор

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

КОМПЛЕКСНА МОДЕЛЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

В статті розглянуто особливості розмежування понять ТНК та МНК, ознаки відповідно до рекомендацій комісії ООН, побудовано модель гармонізації МНК, яка включає вісім систем забезпечення: інституційного, трудовесурсного, фінансового, організаційного, інфраструктурного, інформаційного, інноваційного, інвестиційного.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, мультинаціональні корпорації, транснаціоналізації, глобалізація, випереджальний розвиток, підприємством, світові ринки, конкурентне середовище.

Leshchuk V., Polinkevych O.

COMPLEX MODEL OF HARMONIZATION OF THE COMPETITIVE MEDIUM OF MULTINATIONAL CORPORATIONS

The article deals with the features of differentiation of the concepts of TNCs and MNCs, signs in accordance with the recommendations of the UN Commission, built a model of harmonization of MNC, which includes eight systems of support: institutional, labor, financial, organizational, infrastructure, information, innovation, investment.

The intensification of competition in the international market exacerbates the disproportion in the development of small business entities that are not able to compete on an equal footing with multinational corporations. All this necessitates the creation of a comprehensive model for harmonizing the competitive environment of multinational corporations.

In modern conditions, international corporations are in the form of TNCs and are not divided into TNCs and MNCs. It should be noted that the number of TNCs may be small firms that have one unit abroad.

Along with this, the world's dominant economy is 500 powerful MNCs, which realize 80% of the world's manufacturing electronics and chemistry, 95% – pharmaceuticals, 76% – machine building products. The most powerful 85 companies control 70% of all foreign investment. 60% of the TNCs are employed in the production sector, 37% – services and 3% in the mining industry and agriculture.

Thus, in the mechanical engineering, chemical industry, and pharmaceuticals, a competitive environment is formed that is determined by politically multinational corporations.

The model for harmonizing the competitive environment of multinational corporations should take into account the current trends in development and involves the construction of eight systems of institutional, labor, financial, organizational, infrastructure, information, innovation, and investment. The model assumes the coherence of the internal environment of the MNC and the external environment. The latter is a competitive environment. It is formed taking into account the interests and the whole development of only the MNCs, but also other entities of entrepreneurship.

The model for harmonizing the competitive environment of multinational corporations involves, firstly, controlling the diffusion of innovation and managing the process of dissemination of knowledge and technology; secondly, the generation of new knowledge involving a wide range of subjects of the world economic system (especially within the framework of mechanisms of transnational cooperation), which will have a positive impact on the position of the state in the world economy system; third, the intensification of investment policies in countries; fourthly, information and economic security of the business entities in the world markets; fifthly, the formation of preconditions for the advance development of the economies of the countries.

Key words: multinational corporations, multinational corporations, transnationalization, globalization, advanced development, enterprise, world markets, competitive environment.

Лещук В. Ф., Полинкевич О. Н.

КОМПЛЕКСНАЯ МОДЕЛЬ ГАРМОНИЗАЦИИ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ МУЛЬТИНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ

В статье рассмотрены особенности разграничения понятий ТНК и МНК, признаки соответствия с рекомендациями комиссии ООН, построена модель гармонизации МНК, которая включает восемь систем обеспечения: институционального, трудовых, финансового, организационного, инфраструктурного, информационного, инновационного, инвестиционного.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, мультинациональные корпорации, транснационализации, глобализация, опережающее развитие, предприятием, мировые рынки, конкурентная среда.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Світовий розвиток характеризується транснаціоналізацією економічної діяльності та формуванням основ випереджального розвитку підприємств через використання інновацій та новітніх технологій у міжнародній економічній взаємодії. Зростання ролі інноваційного чинника спричинило активізацію інноваційної діяльності ТНК і фор-

мування нових підходів до процесу інновацій під час транснаціоналізації. Поглиблення конкуренції на міжнародному ринку поглиблює диспропорції у розвитку малих суб'єктів підприємництва, які не спроможні конкурувати нарівні із мультинаціональними корпораціями. Все це обумовлює необхідність створення комплексної моделі гармонізації конкурентного середовища мультинаціональних корпорацій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження процесів трансформаційного розвитку світової економіки здійснюють такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як Дж. Акерлоф, І. Валлерстайн, А. Гідденс, М. Кастельс, К. Оме, Д. Розенау, Д. Томпсон, Д. Харві, В. Базилевич, О. Білорус, О. Булатова, А. Гальчинський, В. Геєць, Р. Заблоцька, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, С. Мочерний, В. Новицький, В. Омельченко, Ю. Пахомов, А. Філіпенко, Ю. Чентуков та ін. Проблемам транснаціоналізації присвячено праці Г. Боуена, Т. Джонса, К. Девіса, А. Керолла, Т. Левітта, Л. Престона, С. Сакса, М. Фрідмана, К. Хокертса, С. Хоссейні, А. Кредісова, Т. Орехової, О. Плотнікова, О. Рогача, Л. Руденко-Сударєвої, С. Якубовського та ін.

Михайлишин Л. І. визначила новий напрям наукового дослідження, сутність якого полягає у розробці системно-методологічного і концептуально-організаційного апарату забезпечення трансформації транснаціоналізації світової економіки в інноваційно-синергетичних імперативах розвитку світогосподарських відносин, розроблено концепцію системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки, в основу якої покладено розуміння інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності як комплексу системних дій, спрямованих на реалізацію ринкового та інноваційного потенціалу транснаціональних корпорацій, яка втілена в механізмі інноваційного забезпечення транснаціоналізації економічної діяльності та концептуально-організаційному механізмі системної трансформації інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки, запропоновано концептуально-синергетичний підхід до регулювання транснаціоналізації, введено у науковий обіг поняття інноваційного клімату, під яким запропоновано розуміти цілеспрямований комплекс умов (матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних, організаційних), необхідних для здійснення

інноваційної діяльності на різних рівнях, що забезпечує перехід економічної системи (міжнародного, макро-, макrorівня) на інноваційну модель розвитку через реалізацію таких можливостей: виробництво нових або удосконалення наявних видів продукції та послуг; кадрові інновації; управлінські інновації; ринкові інновації; придбання ноу-хау, патентів; фінансово-податкові преференції; державно-приватне партнерство; комерціалізація технологій тощо [5].

Савич В. О. зазначив, що, на думку гіперглобалістів, держава-нація суперечить глобальному порядку, який формується. Держави стають все менш ефективними і слабкими в конкуренції з новими міжнародними суб'єктами. Економічна і політична влада денаціоналізується, а глобалізація – це джерело майбутнього процвітання, шлях підвищення життєвого рівня, соціальної стабільності, політичної значимості. Сучасна глобалізація означає нову епоху, відмінною рисою якої є залежність людей від порядків, існуючих на світовому ринку. В межах досліджуваного підходу є розбіжності, які слід ще ретельно вивчити, але загалом його представники вважають, що глобалізація – це в першу чергу економічне явище, яке створює новий тип переможців і переможених [9].

Куцик П. О., Ковтунець О. І., Башнянин Г. І. висвітили теоретико-методологічні положення, закономірності та принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку глобальної економіки; дослідили в контексті аналізу проблеми та визначили оптимальні напрями і дієві механізми забезпечення повноцінної та ефективної (вигідної) інтеграції національної економіки України в глобальну та міжнародні інтеграційні економічні системи сучасності. Розглянули питання природи глобальних трансформацій, становлення глобальної економіки, генези і форм інтернаціоналізації та глобальної економічної інтеграції, еволюції форм організації глобального корпоративного бізнесу, визначення та формування конкурентних переваг корпоративної та регіональної економічної інтеграції в глобальних умовах розвитку, динаміки процесів інституалізації глобального економічного розвитку, дії механізмів глобального ринку, систему регуляторних інститутів глобальної економіки та їх функцій, формування стратегічних альтернатив забезпечення конкурентоспроможності та конкурентного лідерства глобальних корпорацій [4].

Козаченко Р. П. розкрила трансформаційну логіку еволюції моделей міжнародного трансферу технологій як новітньої форми

МЕВ з ідентифікацією ключових його форм: комерційна модель – 1950–1960 рр. (купівля-продаж ліцензій, патентів, високотехнологічного обладнання і наукомістких товарів, одностороння передача технологій від держав-лідерів до країн, що розвиваються; виробничо-інвестиційна модель – 1970–1980-ті рр. (рух технологій за каналами міждержавного і міжкорпоративного виробничо-інвестиційного співробітництва, поставки технологічного обладнання у процесі реалізації міжнародних проектів, внески учасників міжнародних підприємств до статутного фонду у формі технологій і ноу-хау, надання інжинірингових послуг, міжнародна міграція висококваліфікованих науково-технічних кадрів); технологічно-мережева модель – 1990-ті роки і дотепер. Обґрунтовано, що технологічно-мережева модель, пов'язана з глобалізацією НДДКР транснаціональних корпорацій, надає міжнародному технологічному трансферу глобального формату з відповідними його механізмами: формування міждержавних і міжкорпоративних стратегічних альянсів у науково-технічній сфері; системи «відкритих» і «закритих» інновацій, зв'язаних «блок-патентів»; технологічний аутсорсинг і аутстафінг; технологічний енвіронменталізм; уніфікація механізмів і методик розрахунку вартості об'єктів інтелектуальної власності та розміру ліцензійних винагород; глобальна стандартизація оподаткування, бухгалтерського і фінансового обліку ліцензійних операцій [3].

Зварич Р. Є. охарактеризував цивілізаційні виміри глобального економічного розвитку та визначено фази економічного розвитку цивілізації. Визначив перспективи розвитку неоліберальної системи світової економіки. Проаналізував теорії виникнення та становлення глобалізації. Виділив систему критики глобальних процесів та їх базові критичні зауваження. Дослідив процес становлення альтернативи глобалізації та сформовано базові принципи альтерглобалізації [2].

Пешко А. В., Назаренко Г. В. Розглянули діяльність транснаціональних корпорацій, які є невід'ємними учасниками інтеграційних процесів у світовій економіці і найбільшими інвесторами на міжнародному інвестиційному ринку. Відмітили, що надання пільг іноземним інвесторам обертається лише втратою для державного бюджету. Зазначили, що Україна повинна стимулювати конкуренцію, забезпечувати рівні умови для всіх виробників і розвивати інфраструктуру [7].

Незважаючи на достатньо велику кількість праць з викладеної проблематики, недостатньо дослідженими залишаються питання системного забезпечення трансформації транснаціоналізації з використанням інноваційних важелів. Одним із таких важелів є побудова моделі гармонізації конкурентного середовища мультинаціональних корпорацій.

Цілі статті. Метою статті є побудова моделі гармонізації конкурентного середовища мультинаціональних корпорацій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У світовій практиці виділяють два види міжнародних корпорацій:

- 1) транснаціональні корпорації (ТНК) – корпорації, у яких головна компанія належить капіталу однієї країни, а філії розміщені у багатьох країнах світу;
- 2) мультинаціональні корпорації (МНК) – корпорації, у яких головна компанія належить капіталу двом і більше країн, і філії також знаходяться в різних країнах.

В сучасних умовах міжнародні корпорації мають форму ТНК і не поділяються на ТНК і МНК. Слід зауважити, що до числа ТНК можуть потрапити малі фірми, які мають один підрозділ за кордоном. Згідно з офіційним визначенням Комісії ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) ТНК – це компанія, яка має господарські одиниці у двох чи більше країнах незалежно від їх юридичного статусу та сфери діяльності; оперує у рамках системи прийняття рішень, що дозволяє проводити узгоджену політику та здійснювати загальну стратегію через єдиний керівний центр; в якій окремі одиниці пов'язані через власність або в інший спосіб так, що одна або декілька з них можуть мати значний вплив на діяльність інших, зокрема ділити знання, ресурси і відповідальність з іншими [10].

Критеріями віднесення корпорацій до ТНК, визначеними Комісією з ТНК при Економічній і соціальній Раді ООН, є наступні:

- річний обіг (обсяг продажу) понад 1 млрд дол США;
- наявність філій не менш як у шести країнах;
- частка іноземних активів не менше 25–30% від обсягу загальної вартості всіх активів компанії;
- зовнішньоекономічні операції, здійснювані поза межами країни базування, на рівні 1/5–1/3 всього обороту компанії.

Для ТНК з країн ЄС і США найбільш привабливими є наступні види економічної діяльності української економіки [6]:

- харчова промисловість (Nestle, ABInBev, Kraft Foods, Coca-Cola Company, Unilever);
- торгівля (Wal-Mart Stores, Carrefour SA, McDonalds Corporation);
- фінансовий сектор (Raiffeisen International Bank – Holding AG);
- фармацевтика (BASF SE, Bayer AG).

Поряд з цим домінуючими у світовій економіці є 500 потужних ТНК, що реалізують 80% світової виробничої продукції електроніки і хімії, 95% – фармацевтики, 76% – машинобудування.

Економічна експансія ТНК в Україні за видами економічної діяльності представлена в табл. 1.

Найпотужніші 85 компанії контролюють 70% усіх іноземних інвестицій. 60% ТНК зайняті у сфері виробництва, 37% – послуг і 3% у добувній промисловості і сільському господарстві [8].

Таблиця 1

Економічна експансія ТНК в Україні
за видами економічної діяльності [1]

Рейтинг	Компанія	Вид економічної діяльності
6	WOG	Нафтогазова промисловість
19	Київстар	Телекомунікаційні послуги
20	ТНК-BP Комерс	Нафтогазова промисловість
43	JT International Company Ukraine	Тютюнова промисловість
47	Samsung Electronics Україна	Торгівля
50	Global Spirits Group	Алкогільна промисловість
57	Procter and Gamble Україна	Хімічна промисловість
59	Philip Morris Україна	Сільське господарство
66	Nestle Україна	Харчова промисловість
72	Toyota Україна	Машинобудування
73	Shell Україна	Нафтогазова промисловість
75	PepsiCo	Харчова промисловість
76	Kraft Foods Україна	Сільське господарство
98	Carlsberg Україна	Сільське господарство
113	Coca-Cola Україна	Харчова промисловість
124	Nissan Motor Україна	Машинобудування
140	McDonald's Україна	Харчова промисловість
177	Mars Україна	Торгівля

Таким чином, у машинобудуванні, хімічній промисловості, фармацевтиці формується конкурентне середовище, що визначається політико-мультинаціональний корпорацій.

Висновки. Модель гармонізації конкурентного середовища мультинаціональних корпорацій (рис. 1) має враховувати сучасні тенденції розвитку і передбачає побудову інституційного; трудоворесурсного; фінансового; організаційного; інфраструктурного; інформаційного; інноваційного; інвестиційного систем забезпечення.

Рис. 1. Модель гармонізації конкурентного середовища мультинаціональних корпорацій *

* сформовано авторами

Модель передбачає взаємоузгодженість внутрішнього середовища МНК та зовнішнього середовища. Останнє є конкурентним середовищем. Воно формується із урахуванням інтересів та ціле розвитку на лише МНК, але й інших суб'єктів підприємництва.

Таким чином, модель гармонізації конкурентного середовища мультинаціональних корпорацій передбачає, по-перше, контроль за дифузією інновацій та управління процесом розповсюдження знань і технологій; по-друге, генерування нових знань за участю широкого кола суб'єктів світогосподарської системи (перш за все, в рамках механізмів транснаціональної взаємодії), що дозволить здійснювати позитивний вплив на позиції держави в системі світової економіки; по-третє, активізація інвестиційної політики в країнах; по-четверте, інформаційна та економічна безпеки функціонування суб'єктів підприємництва на світових ринках; по-п'яте, формування передумов випереджального розвитку економік країн.

1. 200 крупнейших компаний Украины // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forbs.ua/ratings/2>
2. Зварич Р. Є. Теоретико-методологічні основи процесів альтероглобалізації / Р. Є. Зварич // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12062/1/Zvarych%20Roman.pdf>.
3. Козаченко Р. П. Міжнародний трансфер технологій в забезпеченні конкурентного розвитку країн : дис. на здоб. к.е.н. за спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини / Р. П. Козаченко. – К. : НАУ, 2016. – 245 с.
4. Куцик П. О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : монографія / П. О. Куцик, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. – Львів : Вид-во ЛКА, 2015. – 594 с.
5. Михайлишин Л. І. Системна трансформація інноваційного забезпечення транснаціоналізації світової економіки : дис. на здоб. д.е.н. за спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини / Л. І. Михайлишин. – Вінниця : ДНУ, 2016. – 472 с.
6. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
7. Полінкевич О. М. Чинники випереджального розвитку підприємств України та Польщі на світових ринках / О. М. Полінкевич // Зб. наук. пр. «Економічні науки». – Серія «Економіка та менеджмент». – Вип. 13 (50). – Луцьк : Луцький НТУ, 2016. – С. 197–206.
8. Пешко А. В. Транснаціональні компанії і їх роль у міжнародній інвестиційній діяльності / А. В. Пешко, Г. В. Назаренко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/5/01.pdf>
9. Савич В. О. Погляди гіперглобалістів на сучасний розвиток економіки та політики / В. О. Савич // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2009. – Вип. 1. – С. 145–150.

Зб. наук. пр. «Економічні науки». –

Серія «Економіка та менеджмент». – Випуск 14 (54).

10. United Nations conference on Trade and development // [Electronic resource]. – Access mode : www.unctad.org.